

**81. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2023**

AGRĪNĀS INTERVENČES PROGRAMMA STOP 4-7

Ieva Bite, Inese Lapsiņa, Laura Pirsko, Asanta Miesniece

Intervence paredzēta:

- **Dusmīgiem/viegli sakaitināmiem bērniem**
- **Bērniem ar strīdīgu/ izaicinošu/ agresīvu uzvedību**
- **Bērniem ar uzmanības grūtībām, hiperaktivitāti un grūtībām iesaistīties grupas darbā**

Uzvedības problēmas – kas tas ir?

Psihiskā līdzsvara trūkums, kas rada emociju regulācijas un paškontroles traucējumus.

Cēloņi:

- ✓ pre- vai postnatāli smadzeņu bojājumi
- ✓ smadzeņu aktivitātes traucējumi
- ✓ sociogēnas izcelsmes traucējumi, saistīti ar bērnu uzraudzības, disciplinēšanas vai piesaistes grūtībām.

Strachinaru, 1994; Patterson et al., 1989; Fearon et al., 2015

Vai arī -

- labākais, ko bērns var darīt apstākļos, kādi viņam ir radīti, un ar tiem instrumentiem, kuri ir viņa arsenālā...

B.F.Skinner

**Katrs cilvēks
vēlas ietekmēt
un kontrolēt vidi**

**Uzvedības
problēmām ir
daudz
“pastiprinātāju”**

**Uzvedībai, domām
un priekšstatiem, kas
reiz ir apgūti, ir
tendence atkārtoties
un uzturēt pašiem
sevi**

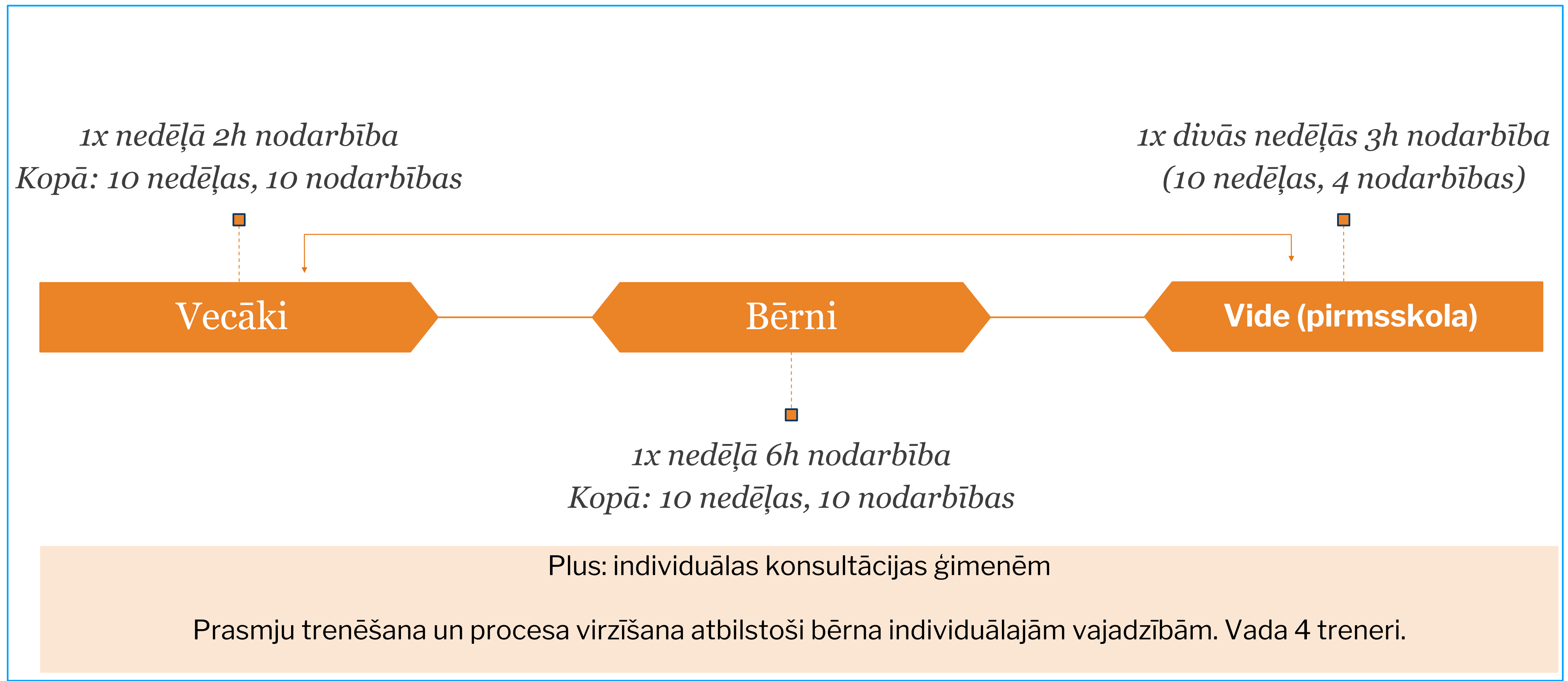

STOP 4-7 programmas saturs

- Multimodāla agrīnās intervences programma, veidota Beļģijā, pētīta Ģentes universitātē (de Mey, 2003). Adaptācija Latvijā uzsākta 2015.gadā.
- Ieviesta un realizēta 30 pašvaldībās Latvijā.
- Mērķa grupa: pirmsskolas vecuma bērni ar agresīvas un noteikumus pārkāpjošas uzvedības problēmām, viņu vecāki un pedagogi.
- Ietver: bērnu sociālo prasmju treniņu, nodarbības vecākiem un pedagogiem, individuālo darbu ar ģimenēm.

STOP 4-7 PROGRAMMAS DARBĪBAS PRINCIPS

Citu speciālistu piesaiste pēc vajadzības

Uzvedība vienmēr kalpo kādam mērķim:

Uzmanība

Izvairīšanās

Lietu/
aktivitāšu
iegūšana

Sensorā

ABC shēma uzvedības problēmu izpratnei

<p>A</p> <p>Situācija</p>	<p>B</p> <p>Uzvedība</p>	<p>C</p> <p>Sekas</p>
<p>Kā situāciju vai kontekstu var organizēt tā, lai izvilinātu pozitīvu uzvedību?</p>	<p>Kādu uzvedību mēs vēlamies redzēt vairāk?</p> <p>Kādu uzvedību mēs vēlamies redzēt mazāk?</p> <p>Kādas prasmes bērniem jāapgūst?</p>	<p>Kādas sekas var būt noderīgas, lai panāktu vairāk pozitīvas un mazāk negatīvas uzvedības?</p>

<p style="text-align: center;">A</p> <p style="text-align: center;">Situācija vai konteksts</p>	<p style="text-align: center;">B</p> <p style="text-align: center;">Uzvedība</p>	<p style="text-align: center;">C</p> <p style="text-align: center;">Sekas</p>
<p><u>Skolotāju pamatattieksme:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -pozitīva iesaistīšanās -emociju regulēšana -pozitīvas uzvedības modelēšana -prasmju mācīšana <p><u>Pozitīvs klimats un struktūra</u></p>	<p><u>Apgūstamās prasmes:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Lomu ieņemšana - Paškontrolē - Emociju regulēšana - Problēmu risināšana - Attieksme pret darbu - Relaksācija/ atslābināšanās - Kopīga spēlēšanās - Darbošanās kopā - Dalīšanās materiālos - Savas kārtas gaidīšana - Paklausīšana/piekrišana 	<p><u>Pozitīvās uzvedības pastiprināšana:</u></p> <p>komplimenti, uzslavas, žetoni</p> <p><u>Negatīvās uzvedības nepastiprināšana: +</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ignorēšana - Pārtraukums jeb time-out - sodīšana

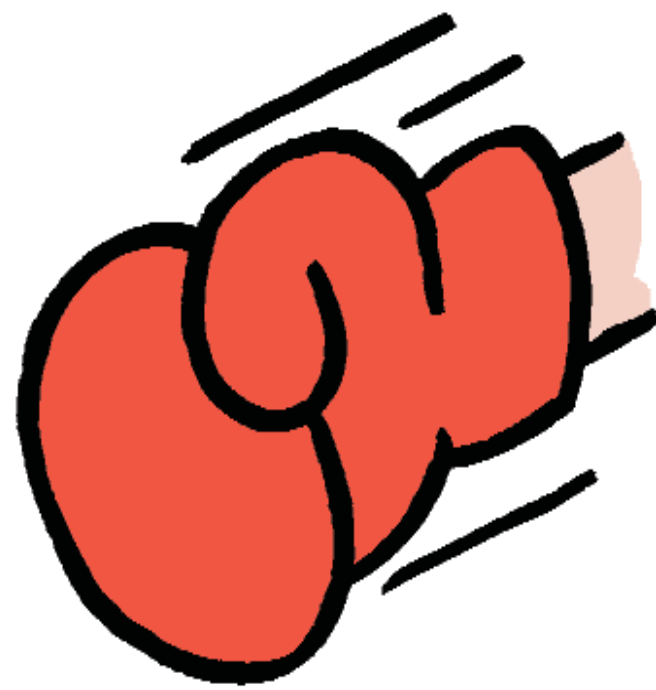
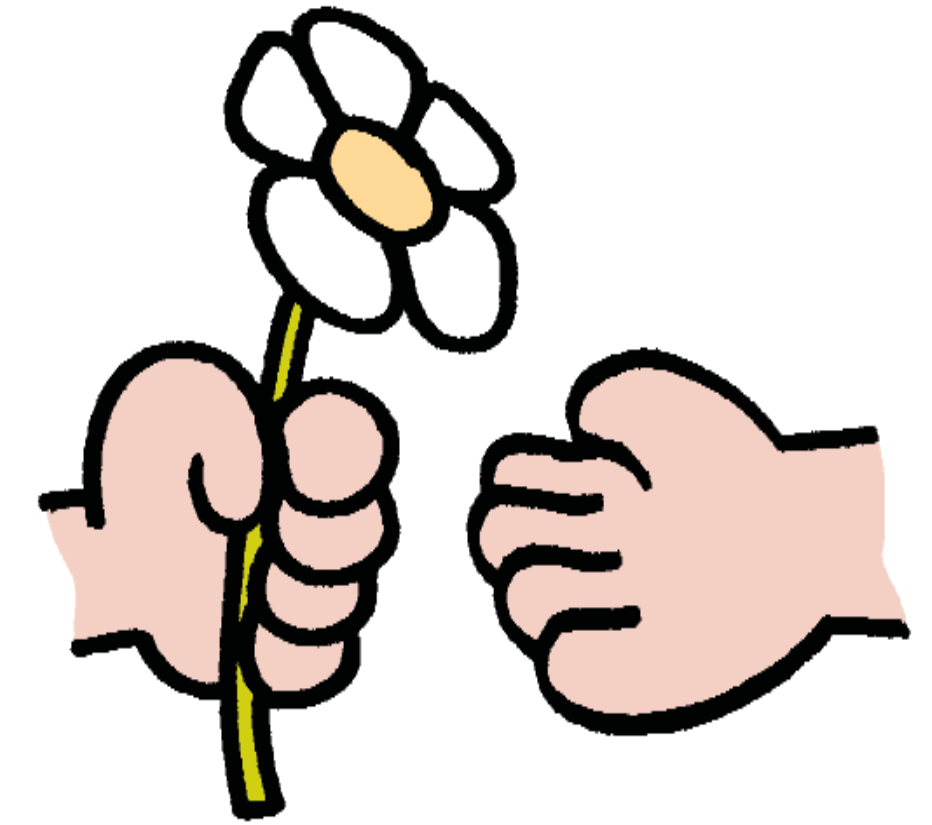
Ko mēs mācām bērniem?

- ✓ **Sadarboties**
- ✓ **Komunicēt**
- ✓ **Iekļauties nodarbībās**
- ✓ **Sekot norādījumiem**
- ✓ **Būt draudzīgiem un laipniem**
- ✓ **Risināt problēmas**
- ✓ **Pazīt un regulēt emocijas**
- ✓ **Vadīt stresu**

Sistemātiski pastiprinot vēlamo uzvedību

Noteikumi

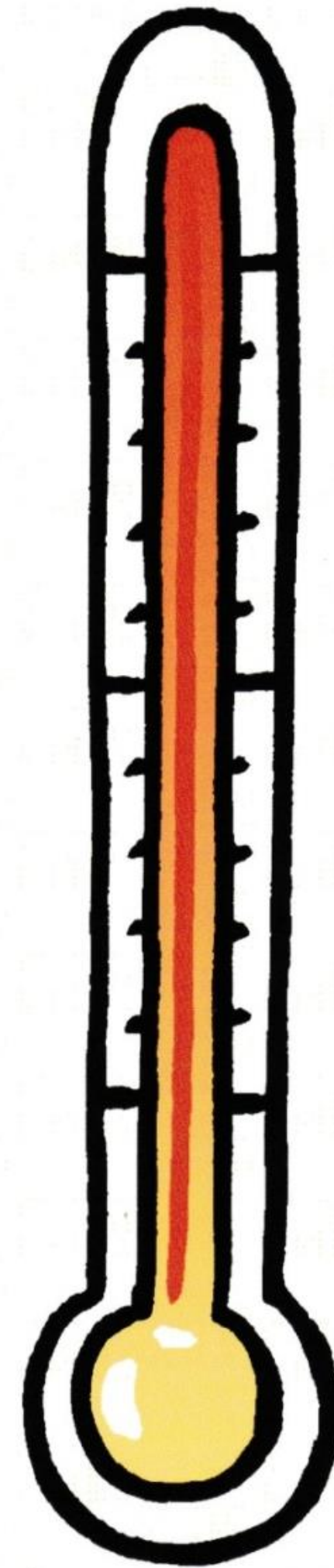

Paškontroles prasmes

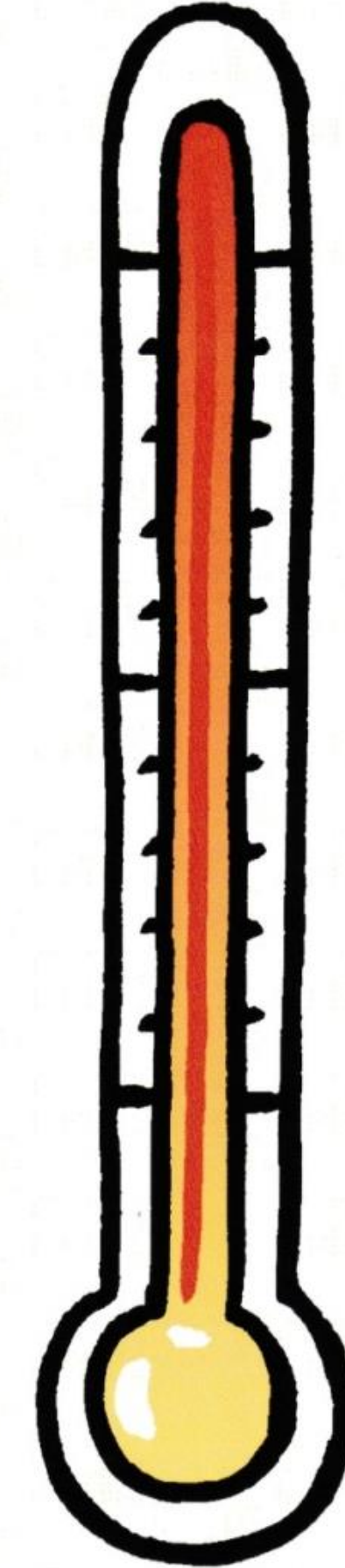
Dusmu izvirdums,
spriedze

Kā nomierināties?

Relaksācija

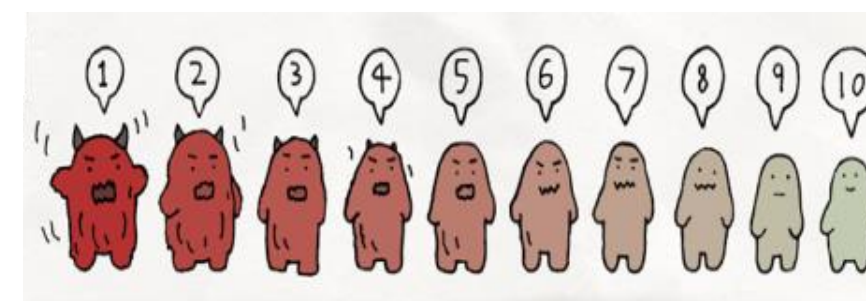
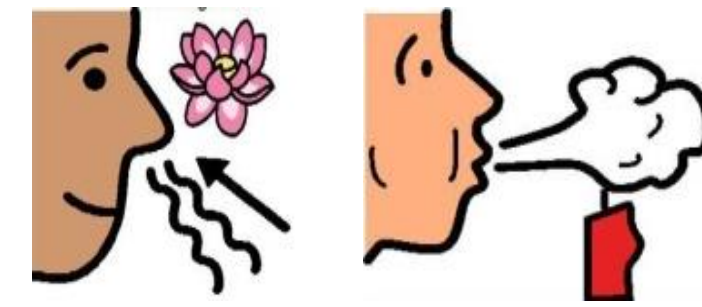

Darbs ar emocijām – pamata emocijas

Emociju regulācijas taktikas

- ES PAGRIEŽOS UN EJU PROM
- ES LĒNĀM IEELPOJU UN IZELPOJU
- ES ATCEROS KAUT KO PATĪKAMU, SMIEKLĪGU
- ES LŪDZU PALĪDZĪBU PIEAUGUŠAJAM
- ES LĒNĀM SKAITU LĪDZ 10
- ES SASPRINDZINU UN ATBRĪVOJU MUSKUĻUS

Klausīšanās prasmes

Klausīšanās: skaties

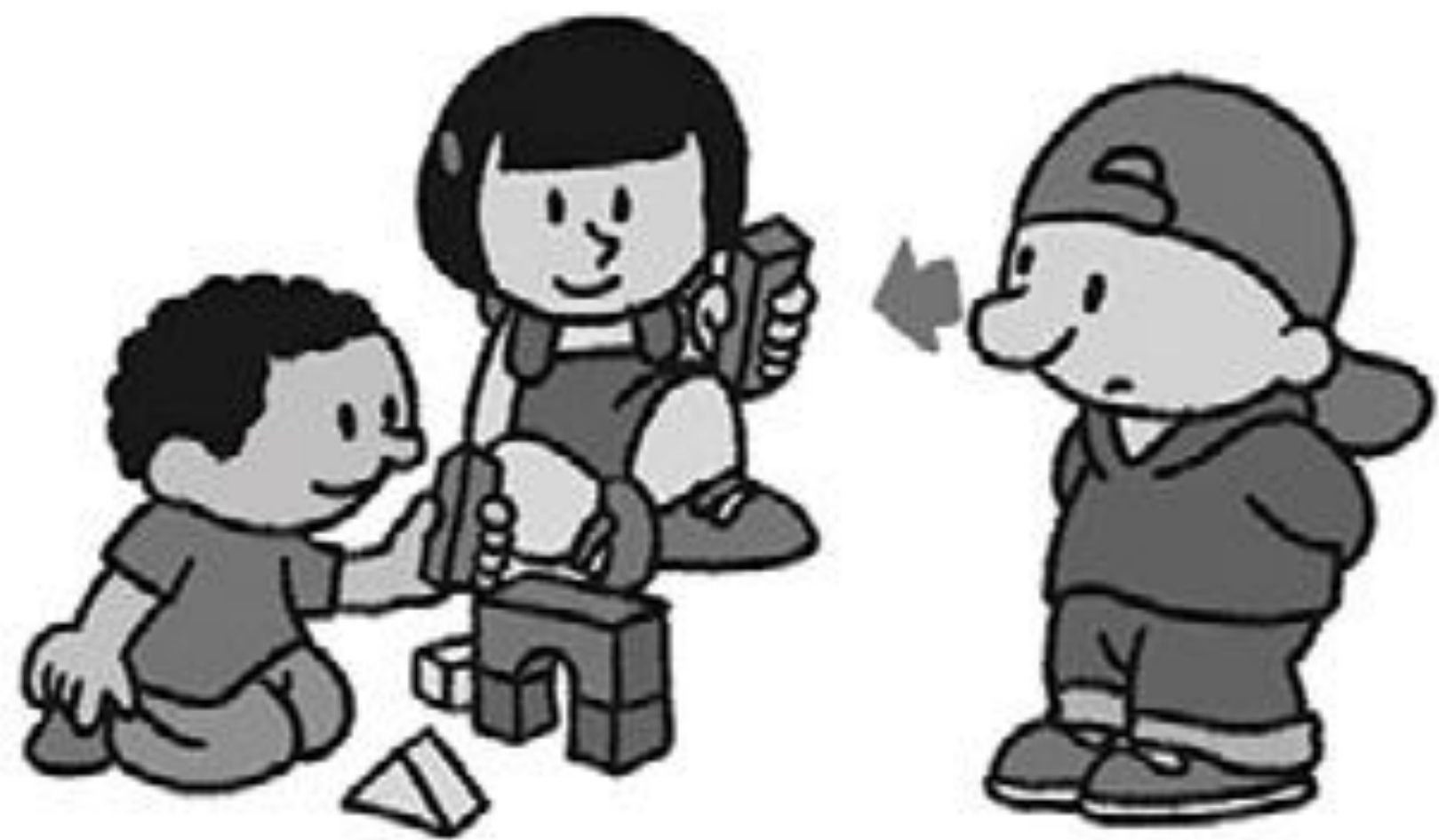

Klausīšanās: aizslēdz muti

Klausīšanās: sēdi mierīgi

Es apstājos un skatos

Es jautāju, kādu rotaļu spēlē bērni

Es jautāju, vai varu piedalīties rotaļā

KO MĒS MĀCĀM VECĀKIEM UN PEDAGOGIEM?

1. Vērot un izprast uzvedību
2. Veidot atbalstošu, strukturētu vidi
3. Pozitīvi pastiprināt jeb apbalvot vēlamo uzvedību
4. Nejauši neapbalvot problemātisko uzvedību
5. Sniegt skaidrus norādījumus
6. Būt konsekventiem un disciplinēt
7. Izmantot saudzīgu un efektīvu sodu sistēmu (ignorēt nevēlamo uzvedību, veidot pārtraukuma laikus, izmantot nevēlamās uzvedības seku principu)
8. Regulēt savas emocijas

APBALVOJUMI VAR
BŪT KATRAM

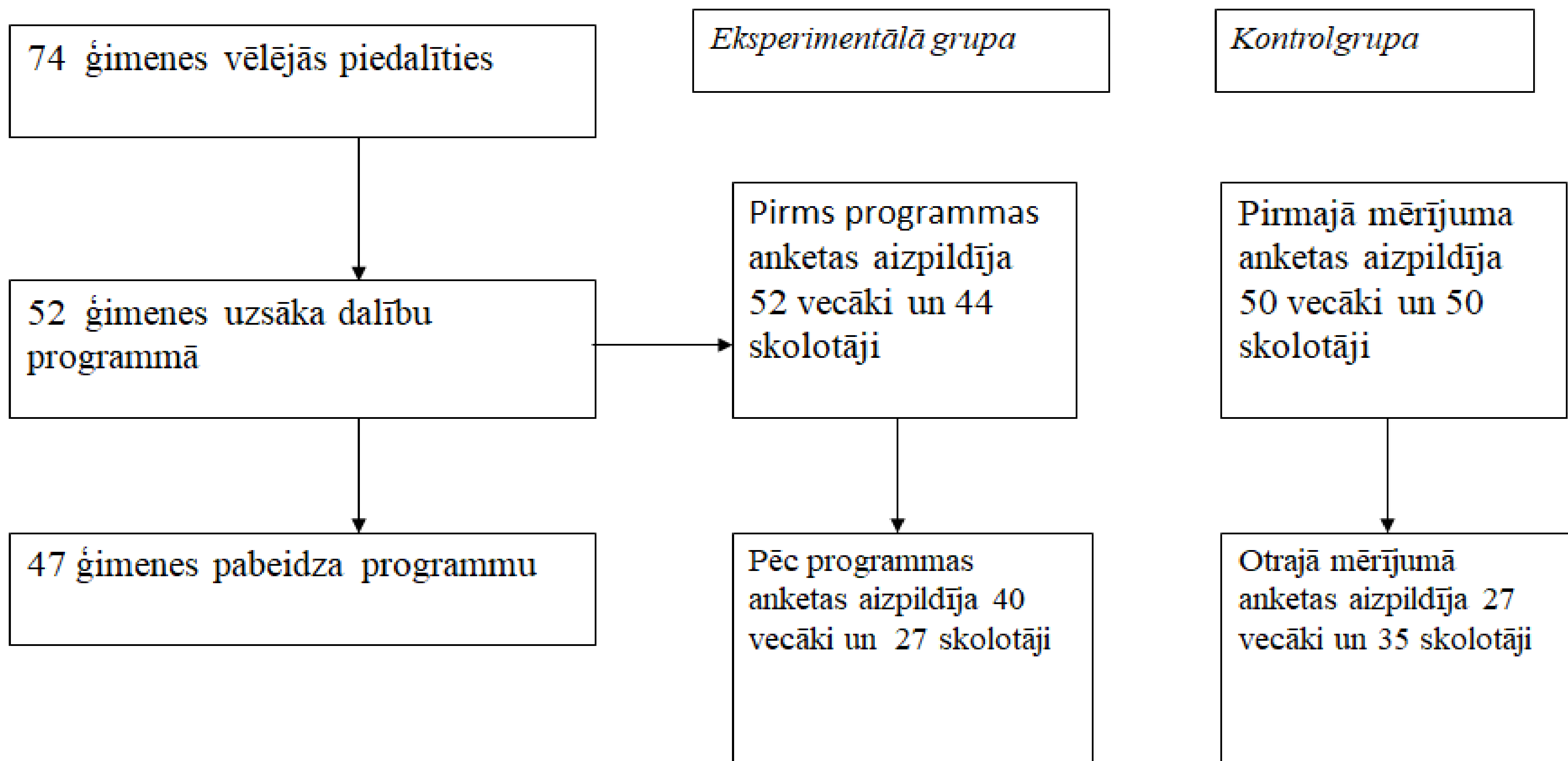
Vakara dienaskārtība

7:00 Vakariņas	
Nokārtojam galdu	
Darbošanās laiks	
9:00 Sakārtojam mantas	
9:15 Mazgāšanās, zobu tīrīšana	
9:30 Grāmatas lasīšana	
10:00 Ejam gulēt	

PROGRAMMAS STOP 4-7 PĒTĪJUMA LATVIJĀ REZULTĀTI

Programmas STOP 4-7 dalībnieki

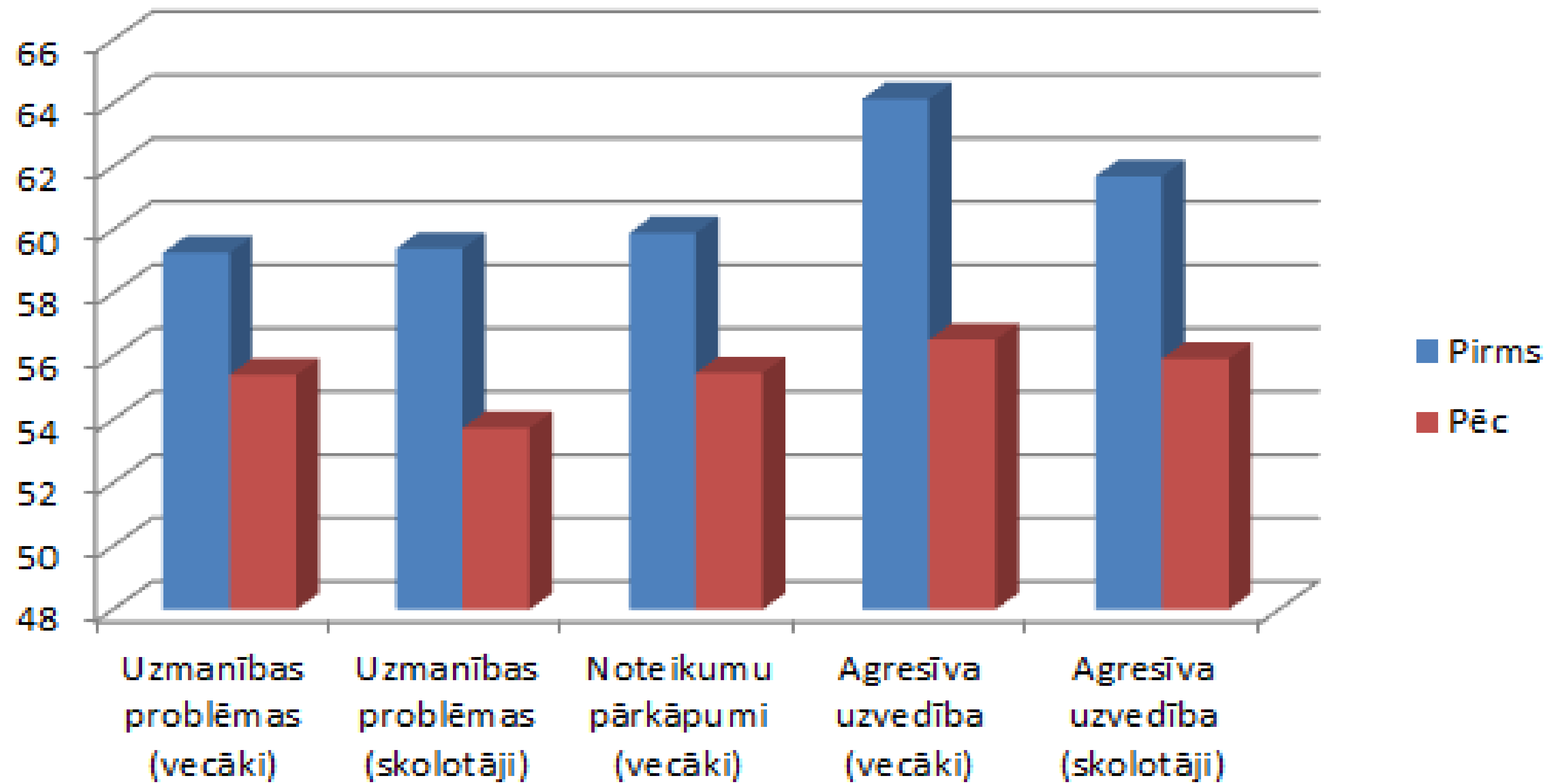
Pētījuma dalībnieki

Pētījuma instrumentārijs

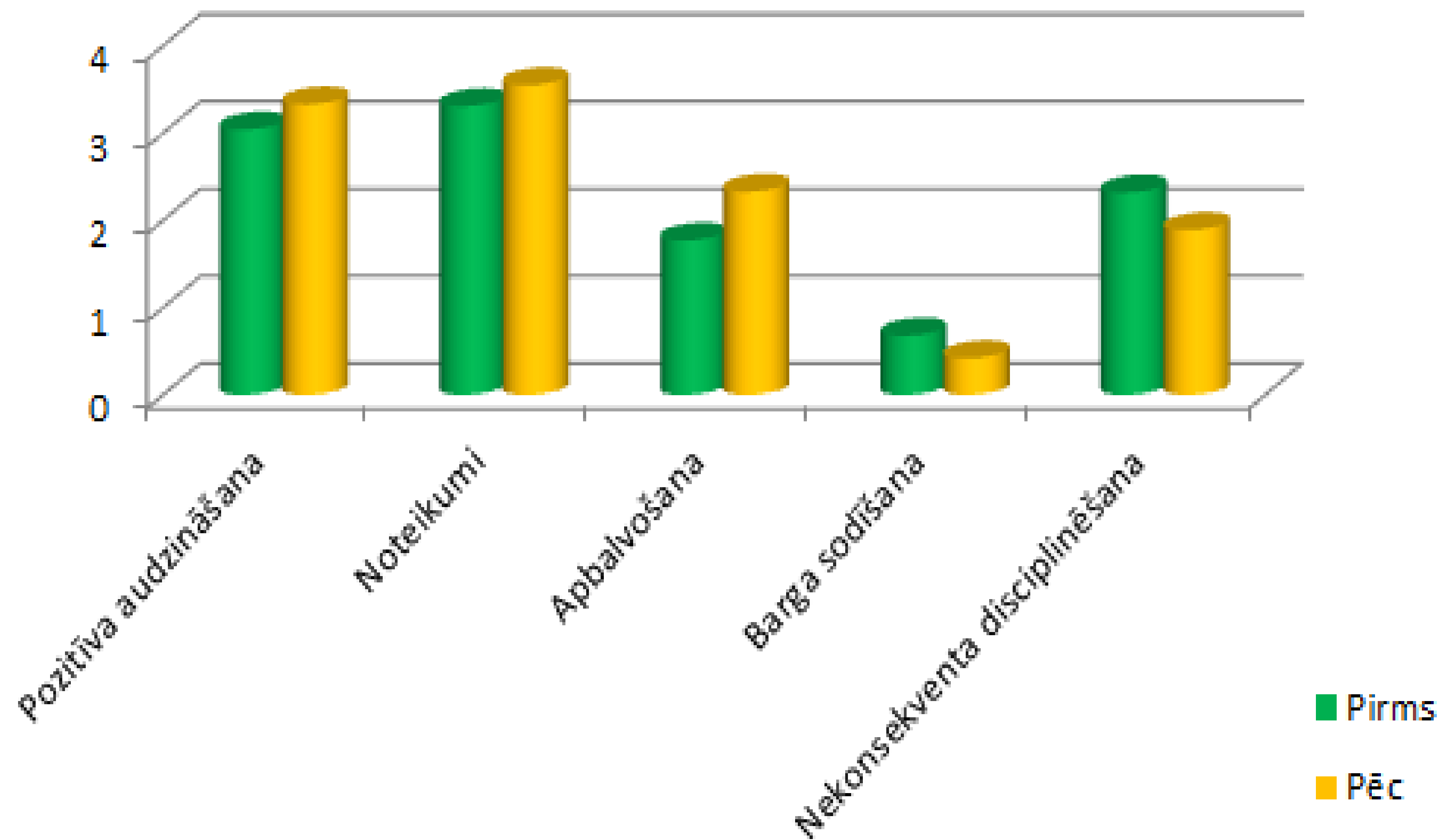
- **Bērna uzvedības novērtējuma anketas** - vecāku formas un skolotāju formas (Child Behavior Checklist, (CBCCL/1,5-5 un CBCCL/6-18) (Achenbach & Rescorla, 2001).
 - **Agresīva uzvedība,**
 - **Noteikumu pārkāpumi**
 - **Uzmanības problēmas.**
- **Gentes vecāku audzinošās uzvedības aptauja** (Ghent Parental Behavior Scale (GPBS), Van Leeuwen & Vermulst, 2004).
 - ***Negatīvā kontrole***
 - ***Pozitīva audzināšana***
 - **Atsevišķi – Uzraudzība, Materiāla apbalvošana un Nekonsekventa disciplinēšana.**

Bērnu uzvedības izmaiņas

T vecākiem variē no 4,71-5,07***; pedagogiem - no 4,01-4,88***

Vecāku audzinošās uzvedības izmaiņas

REZULTĀTI

Pēc programmas apguves bērnu agresīvā uzvedība samazinās, turklāt izmaiņas ir noturīgas arī pēc 6 un 12 mēnešu atkārtotiem mērījumiem:

1) pakāpeniski **samazinās bērnu noteikumus pārkāpjošā un agresīvā uzvedība**

2) **uzlabojas bērnu problēmu risināšanas prasmes**

3) **mainās vecāku audzinošā uzvedība** - pastiprinās pozitīvā audzināšana un samazinās bērna fiziska sodīšana un nekonsekvence.

✓ Arī individuālais darbs pandēmijas apstākļos samazināja uzvedības problēmas (T vecākiem variē no 4,04-5,80***; pedagogiem - no 3,16-4,15**; n=28)

STOP 4-7 modificētā programma pandēmijas apstākļos

- 2020. gadā tika veiktas metodoloģiskas izmaiņas Programmas STOP 4-7 organizēšanā un vadīšanā:
 - Vecāku un skolotāju treniņi tika organizēti attālināti (tiešsaitē izmantojot *Zoom, Ms Teams* platformas).
 - Vecākiem nebija iespējas piedalīties bērnu treniņos.
 - Bērnu sociālo prasmju treniņi tika organizēti individuāli vai pāros klātienē katram bērnam.

Vai pastāv statistiski nozīmīgas atšķirības bērnu uzvedības izmaiņām oriģinālajā un modificētajā STOP 4-7 programmā?

8. tabula.

Bērnu uzvedības mērījumu aprakstošās un secinošās statistikas rādītāji pirms un pēc dalības STOP 4-7 grupās

Bērnu uzvedības rādītāji			Oriģ. STOP 4-7 grupa ($n = 31$)		Modif. STOP 4-7 grupa ($n = 48$)		F_g	F_t	$F_{g \times t}$
			M	SD	M	SD			
Uzmanības problēmas	V	t ₁	58,65	8,20	58,33	8,98	1,99	34,7***	1,65
		t ₂	54,60	5,15	55,10	7,67			
	S	t ₁	58,70	6,00	60,29	7,64	0,29	46,15***	0,10
		t ₂	54,45	5,17	54,92	5,76			
Agresīva uzvedība	V	t ₁	65,55	11,28	60,73	8,75	3,63	75,07***	16,68**
		t ₂	55,95	6,31	57,13	8,71			
	S	t ₁	55,95	4,59	61,81	7,41	0,01	47,21	2,32
		t ₂	58,65	8,20	56,19	6,73			

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$; t₁ = 1. mērījums; t₂ = 2. mērījums; V = vecāki; S = skolotājs; F_g = rādītājs grupai; F_t = rādītājs laikam; $F_{g \times t}$ = rādītājs grupas un laika mijiedarbībai.

Galvenie secinājumi

- STOP 4-7 programma ir efektīva bērnu eksternalizēto uzvedības problēmu mazināšanā.
- Arī modificētā STOP 4-7 programma var palīdzēt mazināt bērnu eksternalizētās uzvedības problēmas.
- Tālākos pētījumos, izvērtējot programmas efektivitāti, svarīgi pētīt eksternalizēto uzvedības problēmu rādītājus ilgtermiņā .

